

Βρυξέλλες, 5 Ιουλίου 2022
(OR. en)

10791/22

LIMITE

ELARG 55
ME 1

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΗΜΕΙΟΥ «I/A»

Αποστολέας:	Ομάδα «Διεύρυνση και χώρες που διαπραγματεύονται την προσχώρησή τους στην ΕΕ»
Αποδέκτης:	Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων/Συμβούλιο
Με ημερομηνία:	5 Ιουλίου 2022
αριθ. προηγ. εγγρ.:	WK 9357/22 REV 1
Θέμα:	ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ – Καθορισμός της θέσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη 11η σύνοδο του Συμβουλίου Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

1. Ενόψει της ενδέκατης συνόδου του Συμβουλίου Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με το Μαυροβούνιο, η Ομάδα οριστικοποίησε τη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως έχει στο παράρτημα κατωτέρω.
2. Με την επιφύλαξη της επιβεβαίωσης από την Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων, το Συμβούλιο καλείται να εγκρίνει τη θέση της Ένωσης ως έχει στο παράρτημα του παρόντος σημειώματος.

11^Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

ΕΕ-ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

14 ΙΟΥΛΙΟΥ 2022

ΣΧΕΔΙΟ κοινής θέσης της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκφράζει ικανοποίηση για τη διεξαγωγή της συνόδου του Συμβουλίου Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣ) ΕΕ-Μαυροβουνίου. Η σύνοδος αυτή αποτελεί μια χρονικά κατάλληλη ευκαιρία για την επισκόπηση της προόδου του Μαυροβουνίου όσον αφορά την προετοιμασία του για προσχώρηση, έπειτα από τις συνεδριάσεις των υποεπιτροπών και της επιτροπής σταθεροποίησης και σύνδεσης που πραγματοποιήθηκαν μετά το τελευταίο Συμβούλιο ΣΣ.

Σημείο 1. Έγκριση της ημερήσιας διάταξης

Σημείο 2. Έγκριση των πρακτικών της δέκατης συνόδου του Συμβουλίου Σταθεροποίησης και Σύνδεσης που πραγματοποιήθηκε στις 27 Ιουνίου 2019

Σημείο 3. Σχέσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης

3.1. Στρατηγική προσχώρησης, ιδίως υπό το πρίσμα της έκθεσης της Επιτροπής του 2021 για το Μαυροβούνιο

Η ΕΕ επαναλαμβάνει την αταλάντευτη προσήλωσή της στην ευρωπαϊκή προοπτική του Μαυροβουνίου. Εκφράζει ικανοποίηση για τη συνολική πρόοδο που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής στις διαπραγματεύσεις προσχώρησης, δεδομένου ότι έχουν ανοίξει και τα 33 εξεταζόμενα διαπραγματευτικά κεφάλαια, τρία εκ των οποίων έχουν κλείσει προσωρινά, καθώς και για την αποδοχή από το Μαυροβούνιο της ενισχυμένης μεθοδολογίας διεύρυνσης, την οποία ενέκρινε το Συμβούλιο της ΕΕ στις 6 Μαΐου 2021. Μετά τη διεξαγωγή μιας πρώτης πολιτικής διακυβερνητικής διάσκεψης με το Μαυροβούνιο τον Ιούνιο του 2021, η ΕΕ εξέφρασε την ικανοποίησή της για τη διεξαγωγή της δέκατης τέταρτης διακυβερνητικής διάσκεψης με το Μαυροβούνιο στις 13 Δεκεμβρίου 2021, η οποία αποτέλεσε φόρουμ πολιτικού διαλόγου σχετικά με τη μεταρρυθμιστική διαδικασία. Η ΕΕ χαιρετίζει την ευρωπαϊκή στρατηγική κατεύθυνση του Μαυροβουνίου και τη φιλοδοξία του να προχωρήσει στις διαπραγματεύσεις προσχώρησης με βάση τη συνεχιζόμενη πρόοδο των μεταρρυθμίσεων, επιβεβαιώνει δε τη δέσμευσή της να στηρίξει περαιτέρω το Μαυροβούνιο στις προσπάθειες που καταβάλλει για να προσχωρήσει στην ΕΕ.

Η ΕΕ τονίζει ότι το επόμενο ορόσημο, πριν από το προσωρινό κλείσιμο άλλων κεφαλαίων ή ομάδων κεφαλαίων, είναι η εκπλήρωση των **ενδιάμεσων κριτηρίων αξιολόγησης για τα κεφάλαια 23 και 24**. Η ΕΕ έχει ορίσει 84 ενδιάμεσα κριτήρια αξιολόγησης σε αυτά τα δύο κεφάλαια. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται ισορροπία μεταξύ της προόδου όσον αφορά το κράτος δικαίου και της συνολικής προόδου των διαπραγματεύσεων. Μόλις το Μαυροβούνιο αντιμετωπίσει όλα τα εναπομένοντα κενά στους τομείς της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, και επιταχύνει και εμβαθύνει τις μεταρρυθμίσεις σχετικά με την ανεξαρτησία, τον επαγγελματισμό και τη λογοδοσία του δικαστικού σώματος, το Μαυροβούνιο θα είναι σε θέση να σημειώσει περαιτέρω πρόοδο στη διαδικασία προσχώρησης. Ο ρυθμός των εργασιών αυτών θα καθοριστεί από το Μαυροβούνιο.

Η ΕΕ λαμβάνει υπόψη την προσήλωση του Μαυροβουνίου στον τομέα του κράτους δικαίου και προτρέπει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει τις προσπάθειες για την υλοποίηση όλων των σχετικών πτυχών της ομάδας κεφαλαίων «Θεμελιώδεις αρχές», να δώσει τη δέουσα πολιτική προσοχή σε βασικές μεταρρυθμίσεις και να εξασφαλίσει την προβολή τους, ανεξαρτήτως του αν αφορούν το κράτος δικαίου, τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών ή τα οικονομικά κριτήρια, και να συνεχίσει τις προσπάθειες για την υλοποίηση των κεφαλαίων 5 (Δημόσιες συμβάσεις), 18 (Στατιστικά στοιχεία) και 32 (Δημοσιονομικός έλεγχος). Εν προκειμένω, η ΕΕ τονίζει ότι το Μαυροβούνιο πρέπει να δώσει εγκαίρως και με πειστικό τρόπο συνέχεια στις συστάσεις που περιέχονται στην έκθεση της Επιτροπής του 2021 για το Μαυροβούνιο.

Η ΕΕ επικροτεί με θέρμη την πλήρη ευθυγράμμιση του Μαυροβουνίου με την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ μετά την απρόκλητη επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Η ΕΕ εκφράζει επίσης ικανοποίηση για το γεγονός ότι το Μαυροβούνιο έχει υποστηρίξει σθεναρά τις πρωτοβουλίες της ΕΕ στα Ηνωμένα Έθνη ως αντίδραση σε αυτή την επίθεση, υπέρ του διεθνούς δικαίου και μιας διεθνούς τάξης βασισμένης σε κανόνες. Αυτό αποτελεί ισχυρή ένδειξη του στρατηγικού προσανατολισμού και της προσήλωσης της χώρας στον στόχο της προσχώρησης στην ΕΕ. Η ΕΕ προσβλέπει στη συνέχιση της ευθυγράμμισης κατά 100 %. Χαιρετίζει τις προσπάθειες που έχουν ήδη καταβληθεί για την εφαρμογή των κυρώσεων και προτρέπει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την πλήρη εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων που έχουν θεσπιστεί. Το οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια δίνει σημαντική ώθηση στην περιοχή με επιχορηγήσεις και εγγυήσεις ύψους 9 δισ. EUR, με στόχο τη μόχλευση επενδύσεων ύψους έως και 20 δισ. EUR την επόμενη δεκαετία. Το σχέδιο μπορεί να δώσει ώθηση στη μακροπρόθεσμη κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη και ανταγωνιστικότητα της περιοχής, να υποστηρίξει την πράσινη και την ψηφιακή της μετάβαση και να προαγάγει τις βιώσιμες μεταφορές και τη βιώσιμη συνδεσιμότητα, την περιφερειακή ολοκλήρωση και το εμπόριο, ενισχύοντας κατ' επέκταση τη συνεργασία και τη σύγκλιση με την ΕΕ. Για να μεγιστοποιηθεί ο δυναμικός αντίκτυπος του σχεδίου, απαιτείται από τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων να προβούν αποφασιστικά σε οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και να ενισχύσουν το κράτος δικαίου και την ικανότητα της δημόσιας διοίκησης.

Η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος χορηγός οικονομικής βοήθειας προς το Μαυροβούνιο. Σε συνέχεια της θέσπισης του νομικού πλαισίου για τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) ΙΙΙ που αποτελεί την κύρια πηγή χρηματοδότησης, η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να επιταχύνει την κατάρτιση ώριμων και βιώσιμων έργων. Για τον ΜΠΒ ΙΙΙ 2021, το Μαυροβούνιο θα επωφεληθεί από ετήσιο πρόγραμμα ύψους 34,21 εκατ. ευρώ. Το ποσό αυτό, σε σχέση με τον μικρό πληθυσμό της χώρας, καθιστά το Μαυροβούνιο έναν από τους δικαιούχους με την υψηλότερη κατά κεφαλήν οικονομική βοήθεια της ΕΕ στον κόσμο.

Πολιτικά κριτήρια

Η ΕΕ σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο συνεχίζει να πληροί επαρκώς τα **πολιτικά κριτήρια**.

Η ΕΕ σημειώνει ότι η δημόσια πολιτική δέσμευση των αρχών όσον αφορά την ευρωπαϊκή στρατηγική κατεύθυνση του Μαυροβουνίου και η δέσμευσή τους στη διαδικασία προσχώρησης αναφέρεται τακτικά και συστηματικά ως βασική προτεραιότητα για τη χώρα και αντικατοπτρίζεται σε γενικές γραμμές στις σχετικές αποφάσεις πολιτικής.

Όσον αφορά τη **λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών**, η ΕΕ υπογραμμίζει ότι προσδοκά ισχυρή πολιτική δέσμευση, πραγματική συμμετοχή και καλλιέργεια συναίνεσης εκ μέρους όλων των σχετικών θεσμών και φορέων για την υλοποίηση του μεταρρυθμιστικού προγράμματος της ΕΕ στο Μαυροβούνιο.

Η ΕΕ χαιρετίζει τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης τον Απρίλιο του 2022. Η ΕΕ προσβλέπει στη συνεργασία με όλους τους πολιτικούς παράγοντες και τα θεσμικά όργανα για την προώθηση των σχετικών με την ΕΕ μεταρρυθμίσεων, με εποικοδομητικό πνεύμα. Η ΕΕ αναμένει από την κυβέρνηση να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των πολιτών για πρόοδο στη διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ και χαιρετίζει τη στρατηγική προτεραιότητα της νέας κυβέρνησης να επιταχύνει τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης της χώρας στην ΕΕ. Η ΕΕ τονίζει εκ νέου τη σημασία του πολιτικού διαλόγου στο κοινοβούλιο και της συμμετοχής σε εποικοδομητικό συντονισμό για όλες τις σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες. Αυτό αποτελεί ευθύνη όλων των πολιτικών παραγόντων.

Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι εξακολουθεί να εκκρεμεί η υλοποίηση της σύστασης του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ για συνολική μεταρρύθμιση με σκοπό την εναρμόνιση του εκλογικού νομικού πλαισίου και τη ρύθμιση όλων των βασικών πτυχών των εκλογών, μέσω συμπεριληπτικής διαδικασίας, πολύ πριν από τις επόμενες εκλογές. Παροτρύνει το κοινοβούλιο να συμμετάσχει σε διαφανή, αποφασιστικό και συμπεριληπτικό διάλογο σχετικά με την υλοποίηση των εκκρεμών συστάσεων του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ.

Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για την αναγνώριση και την προώθηση σε πολιτικό επίπεδο του ρόλου των **οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών** στη διαδικασία προσχώρησης, υπογραμμίζει ωστόσο ότι ο ρόλος αυτός πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω στην πράξη.

Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι προτεραιότητα για περαιτέρω συνολική πρόοδο στις διαπραγματεύσεις προσχώρησης παραμένει η εκπλήρωση των ενδιάμεσων κριτηρίων αξιολόγησης που ορίζονται στα **κεφάλαια 23 και 24**. Σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο συνέχισε να εφαρμόζει τα σχέδια δράσης για τα κεφάλαια 23 και 24 και άλλα στρατηγικά έγγραφα στον τομέα του κράτους δικαίου. Εκφράζει ικανοποίηση για το γεγονός ότι το Μαυροβούνιο καταβάλλει προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που επισημαίνονται στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2021 για το Μαυροβούνιο και στη διακυβερνητική διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021, μεταξύ άλλων στους κρίσιμους τομείς της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και της ανάγκης να διατηρηθούν τα προηγούμενα επιτεύγματα της δικαστικής μεταρρύθμισης. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να εντατικοποιήσει τις μεταρρυθμιστικές εργασίες, εστιάζοντας σαφώς στα γνωστά κρίσιμα κενά, και να προγραμματίσει διεξοδικά τις εργασίες αυτές, παραμένει δε προσηλωμένη στην παροχή σχετικής βοήθειας.

Όσον αφορά τη **δικαιοσύνη**, η ΕΕ χαιρετίζει τους διορισμούς δικαστών υψηλού επιπέδου που εκκρεμούσαν για μεγάλο διάστημα, με τους οποίους προσδίδεται μεγαλύτερη σταθερότητα στο δικαστικό σώμα και γίνεται ορατό ένα πλήρως λειτουργικό δικαστικό σύστημα, ικανό να ενεργεί ανεξάρτητα και απαλλαγμένο από κατεστημένα συμφέροντα και εξωτερικές επιρροές. Σε αυτούς περιλαμβάνεται ο διορισμός από το κοινοβούλιο πέντε μη εισαγγελικών μελών του Εισαγγελικού Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 2021, γεγονός που επέτρεψε στο Εισαγγελικό Συμβούλιο να επαναλειτουργήσει και να διορίσει ομόφωνα νέο αναπληρωτή Γενικό Εισαγγελέα. Η ΕΕ χαιρετίζει επίσης τον διορισμό έντεκα δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο από το Δικαστικό Συμβούλιο. Επιπλέον, η ΕΕ επικροτεί τον διορισμό νέου επικεφαλής της Ειδικής Εισαγγελίας, με τον οποίο προσδίδεται σταθερότητα στην Ειδική Εισαγγελία, η οποία συνιστά βασικό δικαστικό όργανο και όργανο επιβολής του νόμου. Τέλος, η ΕΕ σημειώνει ότι εξελέγησαν τέσσερις δικαστές στο Δικαστικό Συμβούλιο, οι οποίοι θα αναλάβουν καθήκοντα μόλις λήξει η θητεία των εν ενεργεία δικαστικών μελών του Συμβουλίου.

Ωστόσο, η ΕΕ υπενθυμίζει ότι εξακολουθούν να εκκρεμούν ορισμένοι βασικοί διορισμοί στο δικαστικό σώμα, για τους οποίους απαιτείται ειδική πλειοψηφία στο κοινοβούλιο· σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται τέσσερα μη δικαστικά μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου, ένας μόνιμος Γενικός Εισαγγελέας και τρεις δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η ΕΕ παροτρύνει το κοινοβούλιο να συμμετάσχει σε διαφανή, αποφασιστικό και συμπεριληπτικό διάλογο επ' αυτού. Η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να μεριμνήσει για τον αξιοκρατικό διορισμό ατόμων ικανών να ενεργούν ανεξάρτητα, χωρίς αθέμιτες πολιτικές επιρροές.

Η ΕΕ εκφράζει τη λύπη της για την έλλειψη προόδου ως προς την εφαρμογή βασικών δικαστικών μεταρρυθμίσεων. Περιορισμένη είναι η πρόοδος στη δημιουργία ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά την ανεξαρτησία, τον επαγγελματισμό και τη λογοδοσία στο δικαστικό σώμα, που χρήζουν περαιτέρω ενίσχυσης, μεταξύ άλλων με την εφαρμογή του σχετικού συνταγματικού και νομικού πλαισίου και με την υιοθέτηση νομοθετικών αλλαγών σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις βέλτιστες πρακτικές. Προκειμένου να μην αναιρεθεί η ικανοποιητική πρόοδος που επιτεύχθηκε στο παρελθόν, η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να επιληφθεί ουσιαστικά όλων των εκκρεμών συστάσεων της Επιτροπής της Βενετίας και της ομάδας χωρών κατά της διαφθοράς (GRECO), ακολουθώντας ευρεία και συμπεριληπτική διαδικασία διαβούλευσης.

Η *αποδοτικότητα του δικαστικού συστήματος* πρέπει να ενισχυθεί. Η ΕΕ αναμένει από το Μαυροβούνιο να βελτιώσει τα συστήματα διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού, των οικονομικών, των ΤΠΕ και των υποδομών, να υιοθετήσει νέα στρατηγική για τον εξορθολογισμό του δικαστικού δικτύου, καθώς και να εφαρμόσει τη στρατηγική ΤΠΕ για τον τομέα της δικαιοσύνης.

Στον τομέα του **εγχώριου χειρισμού των εγκλημάτων πολέμου**, η ΕΕ χαιρετίζει τη συνεχιζόμενη εφαρμογή της στρατηγικής για τη δίωξη των *εγκλημάτων πολέμου*, καθώς και την καλή συνεργασία με τις γειτονικές χώρες και τον Μηχανισμό για τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια (IRMCT). Ωστόσο, η ΕΕ υπενθυμίζει ότι η διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων εγκλημάτων πολέμου εξακολουθεί να προσκρούει σε ορισμένα νομικά και πρακτικά εμπόδια όσον αφορά την αποτελεσματική διερεύνησή τους και την αποτελεσματική σχετική δίωξη, εκδίκαση και επιβολή ποινών σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, και καλεί το Μαυροβούνιο να ξεπεράσει αυτά τα εμπόδια.

Όσον αφορά την **ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και την ελευθερία της έκφρασης**, η ΕΕ χαιρετίζει την ενίσχυση του νομικού πλαισίου για την αποτελεσματική προστασία των δημοσιογράφων και άλλων εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης από απειλές και επιθέσεις, μετά τις τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα, και τις πρόσφατες προσπάθειες για την εξέταση παλαιών υποθέσεων. Η ΕΕ αναμένει από το Μαυροβούνιο να εξασφαλίσει ότι θα δοθεί πλήρης και αποτελεσματική δικαστική συνέχεια στις επιθέσεις και τις απειλές, συμπεριλαμβανομένων των παλαιών υποθέσεων. Η ΕΕ σημειώνει ότι ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας RTCG έχει υιοθετήσει μια πιο πλουραλιστική συντακτική πολιτική και υπενθυμίζει ότι απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για να εξασφαλιστεί ότι συμμορφώνεται με τα υψηλότερα πρότυπα ανεξαρτησίας και επαγγελματισμού. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να ολοκληρώσει την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου και του πλαισίου πολιτικής στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπόνησης σχεδίου στρατηγικής για τα μέσα ενημέρωσης, χάρη στην οποία μπορεί να διευκολυνθεί ο ευρύς και συμπεριληπτικός διάλογος με τα ενδιαφερόμενα μέρη των μέσων ενημέρωσης.

Όσον αφορά την **πρόληψη της διαφθοράς**, η ΕΕ προτρέπει το Μαυροβούνιο να διατηρήσει τη θετική τάση των αποτελεσμάτων της Υπηρεσίας Πρόληψης της Διαφθοράς και αναμένει συνέχιση των προσπαθειών για τη διασφάλιση της ακεραιότητας, της αμεροληψίας και της λογοδοσίας της, σύμφωνα με τις συστάσεις των αποστολών αξιολόγησης από ομοτίμους που πραγματοποιήθηκαν το 2019 και το 2021.

Στον τομέα της **καταπολέμησης της διαφθοράς**, η ΕΕ αναμένει βελτίωση των επιδόσεων όσον αφορά τις έρευνες, τις απαγγελίες κατηγοριών και τις δικαστικές αποφάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της μείζονος διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών ερευνών, της κατάσχεσης και της δήμευσης περιουσιακών στοιχείων, προκειμένου να δημιουργηθεί ένας αξιόπιστος μηχανισμός αντιμετώπισης σε επίπεδο ποινικής δικαιοσύνης. Η ΕΕ σημειώνει τις έρευνες που δρομολογήθηκαν το 2022 από την Ειδική Εισαγγελία σχετικά με νέες υποθέσεις μείζονος διαφθοράς και εκφράζει την ικανοποίησή της για όλες τις προσπάθειες που καταβάλλονται με σκοπό την ανάληψη αποφασιστικής δράσης κατά των παραπτώματων.

Όσον αφορά τα **θεμελιώδη δικαιώματα**, η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση διότι το Μαυροβούνιο εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τις διεθνείς πράξεις και τη νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά επισημαίνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την ουσιαστική εφαρμογή. Η αποτελεσματικότητα των ερευνών σχετικά με την υπερβολική χρήση βίας από τις αρχές επιβολής του νόμου και τα εγκλήματα μίσους πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω. Καλούμε μετ' επιτάσεως το Μαυροβούνιο να οδηγήσει στη δικαιοσύνη τους υπευθύνους για τα πρόσφατα περιστατικά επιθέσεων με εθνικά και θρησκευτικά κίνητρα, εγκλήματα μίσους και περιστατικά ρητορικής μίσους, τα οποία εξακολουθούν να αυξάνονται.

Υπενθυμίζουμε ότι η έμφυλη βία, ιδίως η ενδοοικογενειακή βία, εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό και χρόνιο ζήτημα για το ποινικό δίκαιο, την κοινωνία και τη δημόσια υγεία. Προτρέπουμε το Μαυροβούνιο να βελτιώσει ουσιαστικά το νομικό του πλαίσιο, μεταξύ άλλων προωθώντας την εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης σύμφωνα με την έκθεση του 2018 της ομάδας εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (GREVIO), μεταξύ άλλων με προβλέψεις για αποτελεσματική πολυεπιστημονική συνεργασία στον τομέα αυτό και για επαρκή υποστήριξη των θυμάτων.

Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι το Μαυροβούνιο πρέπει να εξασφαλίσει καλύτερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα θύματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συναφών εγκλημάτων. Η ΕΕ σημειώνει με ικανοποίηση την ενίσχυση του θεσμικού και του νομικού πλαισίου για την περαιτέρω προστασία των δικαιωμάτων λεσβίων, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς και ίντερσεξ ατόμων (ΛΟΑΤΙ), συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου. Υπενθυμίζει ωστόσο ότι πρέπει να προωθηθούν περαιτέρω τα δικαιώματα του παιδιού και τα δικαιώματα και η μη διακριτική μεταχείριση των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες και των ατόμων που βρίσκονται σε εύαλπη κατάσταση, όπως οι Ρομά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα ΛΟΑΤΙ. Η ΕΕ υπογραμμίζει ότι είναι σημαντικό να ενταθούν περαιτέρω οι προσπάθειες για την προώθηση της ισότητας των φύλων και των δικαιωμάτων των γυναικών και των κοριτσιών σε όλους τους τομείς, καθώς και η ποικιλομορφία.

Η ΕΕ παραμένει προσηλωμένη αφενός στην προαγωγή, την προστασία και την πραγμάτωση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και στην πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή της πλατφόρμας δράσης του Πεκίνου και του προγράμματος δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη (ICPD) και των αποτελεσμάτων των διασκέψεων αναθεώρησής τους, και αφετέρου στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και στα συναφή δικαιώματα, στο πλαίσιο αυτό. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η ΕΕ επαναλαμβάνει τη δέσμευσή της όσον αφορά την προαγωγή, την προστασία και την πραγμάτωση του δικαιώματος κάθε ατόμου να ελέγχει πλήρως ζητήματα που άπτονται της σεξουαλικότητας και της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής του υγείας και να αποφασίζει ελεύθερα και υπεύθυνα για αυτά, χωρίς διακρίσεις, καταναγκασμό και βία. Η ΕΕ τονίζει περαιτέρω την ανάγκη καθολικής πρόσβασης σε ποιοτική, οικονομικά προσιτή και ολοκληρωμένη ενημέρωση και εκπαίδευση για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, συμπεριλαμβανομένης της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης για τη σεξουαλικότητα, καθώς και σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.

Στον τομέα των **δικαιωμάτων ιθαγένειας**, η ΕΕ εκφράζει τη λύπη της για το γεγονός ότι, παρά την προηγουμένως ανακοινωθείσα απόφαση για τη λήξη του προγράμματος κτήσης ιθαγένειας μέσω επενδύσεων το 2021, η κυβέρνηση παρέτεινε το πρόγραμμα αυτό για 12 επιπλέον μήνες και μείωσε πρόσφατα τις απαιτήσεις για την κτήση της εν λόγω ιθαγένειας. Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι το πρόγραμμα αυτό ενέχει κινδύνους όπως η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η φοροδιαφυγή, η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, η διαφθορά και η διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να καταργήσει σταδιακά και οριστικά το πρόγραμμα το συντομότερο δυνατόν. Η ΕΕ θα παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τη διαδικασία αυτήν.

Στον τομέα **της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας**, η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για τις συνεχείς προσπάθειες του Μαυροβουνίου να ευθυγραμμιστεί με το κεκτημένο της ΕΕ και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των ποινικών ερευνών για το οργανωμένο έγκλημα. Το Μαυροβούνιο έχει επιληφθεί ορισμένων από τις συστάσεις της σχετικής έκθεσης του 2021.

Στον τομέα **της μετανάστευσης και του ασύλου**, η ΕΕ χαιρετίζει την έγκαιρη θέσπιση και εφαρμογή ενός μηχανισμού προσωρινής προστασίας για τους ουκρανούς πολίτες που έχουν εγκαταλείψει τις εμπόλεμες περιοχές και σημειώνει τις προσπάθειες του Μαυροβουνίου να φιλοξενήσει μεγάλο αριθμό ουκρανών προσφύγων. Η ΕΕ σημειώνει ότι έχει μειωθεί ο χρόνος διεκπεραίωσης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Η ΕΕ χαιρετίζει τη θέσπιση νέας στρατηγικής για τη μετανάστευση και την επανένταξη των επαναπατριζόμενων, καθώς και την ενισχυμένη συνεργασία του Μαυροβουνίου με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης και τον Οργανισμό της ΕΕ για το Άσυλο. Η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να συνεχίσει τις προσπάθειές του για την ενίσχυση της ικανότητάς του στον τομέα αυτόν, εκσυγχρονίζοντας το σύστημα καταγραφής μεταναστών, αυξάνοντας τους ανθρώπινους και τους υλικούς πόρους που διατίθενται για τη διαχείριση των συνόρων, το άσυλο και την υποδοχή.

Η ΕΕ σημειώνει ότι η πολιτική θεωρήσεων του Μαυροβουνίου εξακολουθεί να μην είναι πλήρως ευθυγραμμισμένη με τον ενωσιακό κατάλογο των χωρών οι υπήκοοι των οποίων χρειάζονται θεώρηση και καλεί το Μαυροβούνιο να λάβει απτά μέτρα για να εξασφαλίσει περαιτέρω ευθυγράμμιση, ιδίως όσον αφορά τις τρίτες χώρες που παρουσιάζουν κίνδυνο παράτυπης μετανάστευσης ή κίνδυνο για την ασφάλεια της ΕΕ.

Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για τη συνεχή πρόοδο του Μαυροβουνίου στην **καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος**, ιδίως με τη δημιουργία κεντρικού μητρώου τραπεζικών λογαριασμών, την ενίσχυση της ικανότητας και του επαγγελματισμού της αστυνομίας και τη σύσταση της πρώτης κοινής ομάδας έρευνας με τρίτη χώρα. Η ΕΕ σημειώνει ότι συνελήφθησαν ορισμένα βασικά πρόσωπα των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος και πραγματοποιήθηκε νέο ρεκόρ κατασχέσεων ναρκωτικών. Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για τον αυξημένο αριθμό τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, μεταξύ άλλων στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων. Η ΕΕ σημειώνει, ωστόσο, ότι πρέπει να βελτιωθούν οι επιδόσεις όσον αφορά την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου καπνού και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, η χρήση οικονομικών ερευνών και η ικανότητα δήμευσης των προϊόντων του εγκλήματος. Η ΕΕ ζητεί μετ' επιτάσεως από το Μαυροβούνιο να αντιμετωπίσει ορισμένες οριζόντιες συστημικές ελλείψεις στο οικείο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος από τα δικαστήρια. Για να επιτευχθεί αυτό, θα απαιτηθεί μια πιο αποτρεπτική πολιτική επιβολής ποινών και αναθεώρηση της προσφυγής σε δικαστικούς διακανονισμούς σε υποθέσεις οργανωμένου και σοβαρού εγκλήματος.

Η ΕΕ χαιρετίζει την ενίσχυση του στρατηγικού και θεσμικού πλαισίου για την **πρόληψη και την καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού**. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει να σημειώνει πρόοδο ως προς την εφαρμογή του κοινού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Στον τομέα της **δημόσιας διοίκησης**, η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και τη δημοσιονομική διαφάνεια. Η ΕΕ χαιρετίζει τη θέσπιση της νέας στρατηγικής για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης και τονίζει ότι είναι σημαντικό για το Μαυροβούνιο να θεσπίσει νέα στρατηγική διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών. Η ΕΕ εκφράζει τη δυσaréσκειά της διότι οι τροποποιήσεις του νόμου περί δημόσιων υπαλλήλων και κρατικών λειτουργών, που εγκρίθηκαν τον Ιανουάριο του 2021 κατόπιν πρωτοβουλίας του κοινοβουλίου, μείωσαν τις απαιτήσεις για τις αξιοκρατικές προσλήψεις, τις ικανότητες και την ανεξαρτησία των δημόσιων υπαλλήλων. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να προβεί γρήγορα σε νέους διορισμούς στις διαπραγματευτικές δομές και να διατηρήσει σε πολλούς τομείς προσωπικό έμπειρο σε θέματα σχετικά με την διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ. Απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση για την τήρηση της αρχής της αξιοκρατίας και την αποτελεσματική αποπολιτικοποίηση του δημόσιου τομέα, τη βελτιστοποίηση της κρατικής διοίκησης και την αποτελεσματική εφαρμογή της λογοδοσίας των διευθυντικών στελεχών. Συναφής από την άποψη αυτή είναι και η κατάσταση των κρατικών επιχειρήσεων. Η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να διασφαλίσει ότι πραγματοποιούνται δημόσιες διαβουλεύσεις χωρίς αποκλεισμούς κατά τον δέοντα τρόπο, προκειμένου να βελτιωθεί η συμμετοχή των πολιτών και της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία χάραξης πολιτικής και να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η μεταβίβαση της αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων και η λογοδοσία των διευθυντικών στελεχών. Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι η εξασφάλιση της πρόσβασης στην πληροφόρηση είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη μεγαλύτερης διαφάνειας και λογοδοσίας των δημόσιων υπηρεσιών και υπογραμμίζει την ανάγκη έγκρισης και εφαρμογής του νέου νομικού πλαισίου σχετικά με την πρόσβαση σε πληροφορίες σύμφωνα με τις αρχές της δημόσιας διοίκησης.

Η ΕΕ χαιρετίζει την εποικοδομητική δέσμευση του Μαυροβουνίου για **σχέσεις καλής γειτονίας και περιφερειακή συνεργασία**, που αποτελούν ουσιαστικό μέρος της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του Μαυροβουνίου και συμβάλλουν στη σταθερότητα, τη συμφιλίωση και τη δημιουργία κλίματος που ευνοεί την αντιμετώπιση ανοικτών διμερών ζητημάτων και κληροδοτημάτων του παρελθόντος. Η ΕΕ σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο έχει υπογράψει διμερή σύμβαση περιφερειακής συνεργασίας βάσει του άρθρου 15 της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) με όλους τους εταίρους για τους οποίους ισχύει ΣΣΣ. Η ΕΕ υποστηρίζει την κοινή περιφερειακή αγορά που δρομολογήθηκε από τους ηγέτες των Δυτικών Βαλκανίων στη σύνοδο κορυφής της Σόφιας τον Νοέμβριο του 2020 και υπενθυμίζει ότι η περιφερειακή συνεργασία χωρίς κανέναν αποκλεισμό όπως προσδιορίζεται στο σχέδιο δράσης για την κοινή περιφερειακή αγορά θα παραμείνει ζωτικής σημασίας για την πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού της περιοχής και του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου.

Η ΕΕ συγχαίρει θερμά το Μαυροβούνιο για τη συνεπή συνεργασία του σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, ειδικότερα δε τη συνεχιζόμενη πλήρη ευθυγράμμισή του με την **Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας** της ΕΕ. Η ΕΕ χαιρετίζει τη συμβολή του Μαυροβουνίου στις αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ της ΕΕ.

Η ΕΕ υπενθυμίζει ότι η διμερής συμφωνία περί ασυλίας του 2007 με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δεν συνάδει ούτε προς την κοινή θέση της ΕΕ σχετικά με την ακεραιότητα του Καταστατικού της Ρώμης ούτε προς τις σχετικές κατευθυντήριες αρχές της ΕΕ για τις διμερείς συμφωνίες περί ασυλίας, και ότι το Μαυροβούνιο πρέπει να ευθυγραμμιστεί με την ενωσιακή θέση.

Οικονομικά κριτήρια

Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για το γεγονός ότι, στις 31 Ιανουαρίου 2022, το Μαυροβούνιο υπέβαλε το οικείο πρόγραμμα οικονομικής μεταρρύθμισης (ERP). Η ΕΕ σημειώνει εν προκειμένω ότι οι οικονομικές συνέπειες του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας ενδέχεται να αναιρέσουν τα μακροδημοσιονομικά σενάρια που παρουσιάζονται στο ERP. Η ΕΕ εφιστά την προσοχή στα κοινά συμπεράσματα του οικονομικού και δημοσιονομικού διαλόγου, τα οποία εγκρίθηκαν στις 24 Μαΐου 2022, μεταξύ του Συμβουλίου ECOFIN της ΕΕ, αφενός, και των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και της Τουρκίας, αφετέρου. Η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να δώσει πλήρη και έγκαιρη συνέχεια στις κατευθύνσεις πολιτικής που παρέχονται στα συμπεράσματα αυτά.

Η ΕΕ σημειώνει ότι, αφού διένυσε τη βαθύτερη ύφεση στην Ευρώπη το 2020, η οικονομία του Μαυροβουνίου κατέγραψε πολύ ισχυρή, δινήφια ανάπτυξη το 2021 (12,4 %), χωρίς ωστόσο να ανακάμψει πλήρως φτάνοντας στα προ της πανδημίας επίπεδα. Η ανάκαμψη του τουρισμού το 2021, στην οποία συνέβαλε το εκ νέου άνοιγμα των συνόρων της χώρας, είχε θετική επίδραση σε όλες τις συναφείς υπηρεσίες. Η αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στο 70-80 %, περίπου, των προ της πανδημίας επιπέδων οδήγησε επίσης στη μερική ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης και στην αύξηση των εισαγωγών. Ωστόσο, οι επιπτώσεις της πανδημίας εξακολούθησαν να είναι αισθητές στις συνθήκες της αγοράς εργασίας, παρά τα μέτρα κρατικής στήριξης για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας. Ως εκ τούτου, η απασχόληση συνέχισε να συρρικνώνεται σε ετήσια βάση, από την έξαρση της πανδημίας τον Μάρτιο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2021.

Η ΕΕ συγχαίρει τις αρχές για την έγκαιρη και στοχευμένη πολιτική τους απάντηση στην κρίση, που προσαρμόστηκε ανάλογα με την εξέλιξη της κατάστασης. Επαινεί επίσης την κυβέρνηση όσον αφορά την οικονομική ανάκαμψη που παρατηρήθηκε από το δεύτερο τρίμηνο του 2021 κι έπειτα. Ταυτόχρονα, η ΕΕ υπογραμμίζει ότι η ανάκαμψη μετά την πανδημία COVID-19 θα εξαρτηθεί από τις συνεχείς προσπάθειες της κυβέρνησης να συγκρατήσει τις δημόσιες δαπάνες, να μειώσει το έλλειμμα και να θέσει τα δημόσια οικονομικά (και την οικονομία εν γένει) σε βιώσιμη τροχιά. Οι προσπάθειες αυτές θα αποκτήσουν ακόμη πιο κεντρική σημασία, καθώς οι οικονομικές επιπτώσεις του ρωσικού πολέμου κατά της Ουκρανίας έπληξαν και την οικονομία του Μαυροβουνίου.

Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να αντιμετωπίσει τις βασικές μεσοπρόθεσμες προκλήσεις για την ανταγωνιστικότητα και τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη μέσω της διαφοροποίησης της οικονομίας, της βελτίωσης του ρυθμιστικού περιβάλλοντος, της ανάληψης αποτελεσματικής δράσης για την αντιμετώπιση της άτυπης οικονομίας, και της αύξησης της απασχόλησης, ιδίως των μακροχρόνια ανέργων, των γυναικών και των νέων. Η ΕΕ υπογραμμίζει τη σημασία της ψηφιοποίησης του δημόσιου τομέα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του, συμπεριλαμβανομένης της διασφάλισης της διαλειτουργικότητας των σχετικών βάσεων δεδομένων στο πλαίσιο της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της φορολογίας, της αναπροσαρμογής του μεγέθους και της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης, καθώς και του πράσινου μετασχηματισμού στο πλαίσιο αυτό.

Η ΕΕ υπογραμμίζει ότι το κράτος δικαίου είναι καίριας σημασίας για τη διασφάλιση βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Τα αποτελεσματικά και ανεξάρτητα δικαστικά συστήματα που παρέχουν ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές, η έγκαιρη εκτέλεση των συμβάσεων και η διαφάνεια στη νομοθετική διαδικασία αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για ένα περιβάλλον φιλικό προς τις επενδύσεις και τις επιχειρήσεις.

Η ΕΕ καλεί επίσης το Μαυροβούνιο να διασφαλίσει τη συμμόρφωση κάθε οικονομικής δραστηριότητας που χρηματοδοτείται από ξένα κεφάλαια με τις αξίες, τους κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ, ιδίως σε βασικούς τομείς όπως το κράτος δικαίου, οι δημόσιες συμβάσεις, το περιβάλλον, η ενέργεια, οι υποδομές και ο ανταγωνισμός.

Κεκτημένο της ΕΕ

Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για την πρόοδο που έχει σημειώσει το Μαυροβούνιο όσον αφορά την ευθυγράμμιση της νομοθεσίας του με το ενωσιακό κεκτημένο και την εκπλήρωση των δεσμεύσεών του στο πλαίσιο των εμπορικών και άλλων συναφών με το εμπόριο διατάξεων της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

Η ΕΕ σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο παραμένει προσηλωμένο στις προτεραιότητές του όσον αφορά την **εσωτερική αγορά**. Η ΕΕ σημειώνει ότι η πρόοδος όσον αφορά την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο στον τομέα της **ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων** ήταν περιορισμένη, καθώς δεν εκδόθηκαν ορισμένες σημαντικές νομοθετικές πράξεις. Η ΕΕ επαναλαμβάνει ότι είναι σημαντικό να εξασφαλίσει το Μαυροβούνιο την παροχή επαρκών ανθρώπινων και οικονομικών πόρων στους οικείους φορείς εποπτείας της αγοράς, τυποποίησης και διαπίστευσης, και να καταστεί το Ινστιτούτο Τυποποίησης του Μαυροβουνίου πλήρες μέλος των σχετικών ευρωπαϊκών επιτροπών (CEN/CENELEC). Παροτρύνει επίσης το Μαυροβούνιο να διασφαλίσει την εφαρμογή και την επιβολή της νομοθεσίας για τη διαχείριση των χημικών προϊόντων σύμφωνα με το κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ.

Όσον αφορά το **δικαίωμα εγκατάστασης και την ελευθερία παροχής υπηρεσιών**, σημειώθηκε ικανοποιητική πρόοδος ως προς την ηλεκτρονική εγγραφή εταιρειών στα μητρώα, ενώ συνεχίστηκαν οι προετοιμασίες για τη δημιουργία της υπηρεσίας μίας στάσης. Το Μαυροβούνιο θα πρέπει να εξακολουθήσει να υλοποιεί το εθνικό σχέδιο σχετικά με την ανάπτυξη τυπικών προσόντων για νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα. Όσον αφορά τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, δεν έχει ακόμη επιτευχθεί πλήρης ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ. Το Μαυροβούνιο ενέκρινε το σχέδιο δράσης 2021-2022 για την εφαρμογή της στρατηγικής για την ανάπτυξη των ταχυδρομικών υπηρεσιών.

Η ΕΕ επικροτεί την ικανοποιητική πρόοδο που έχει επιτευχθεί στον τομέα των **δημόσιων συμβάσεων** χάρη στις βελτιώσεις στο σύστημα προσφυγής, στην εφαρμογή των νόμων για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τις δημόσιες συμβάσεις, και στη ρύθμιση των κανόνων για τις δημόσιες συμβάσεις στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Η εφαρμογή του νέου, ηλεκτρονικού συστήματος δημόσιων συμβάσεων το 2021 αποτελεί σημαντικό βήμα προόδου όσον αφορά τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να αναπτύξει περαιτέρω το ηλεκτρονικό σύστημα δημόσιων συμβάσεων και να τηρήσει πλήρως τις αρχές της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις κατά την ανάθεση της σύμβασης παραχώρησης της εκμετάλλευσης αερολιμένων του Μαυροβουνίου. Στον τομέα των **δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας**, η συνεργασία των ενδιαφερόμενων αρχών μειώθηκε λόγω της πανδημίας COVID-19 και θα πρέπει να ενισχυθεί εκ νέου. Μολονότι σημειώθηκε πρόοδος στην ευθυγράμμιση με το κεκτημένο όσον αφορά τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, το εμπορικό απόρρητο και τον τομέα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συναφών δικαιωμάτων, η ευθυγράμμιση αυτή δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Η ενίσχυση των διοικητικών ικανοτήτων πρέπει να συνεχιστεί. Εκκρεμεί η έγκριση νέας εθνικής στρατηγικής για τη διανοητική ιδιοκτησία.

Η ΕΕ σημειώνει τη συνεχιζόμενη πρόοδο του Μαυροβουνίου στον τομέα του **ανταγωνισμού**. Όσον αφορά την αντιμετώπιση των μονοπωλίων και τις συγχωνεύσεις, η ανεξάρτητη αρχή ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων (APC – Οργανισμός Προστασίας του Ανταγωνισμού) πρέπει να αξιοποιήσει πλήρως τις εξουσίες επιβολής της, να διενεργεί περισσότερες επιτόπιες επιθεωρήσεις και να προωθήσει περαιτέρω την τήρηση πολιτικής επιείκειας ως μέσου αποκάλυψης συμπράξεων. Η ικανότητα των δικαστηρίων να χειρίζονται πολύπλοκες υποθέσεις στον τομέα του ανταγωνισμού πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά, γεγονός που θα έχει ενδεχομένως θετικό αντίκτυπο στις αιτήσεις επιεικούς μεταχείρισης. Όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις, τα επίπεδα εφαρμογής και επιβολής της νομοθεσίας βελτιώθηκαν και πρέπει να παραμείνουν ψηλά στην ημερήσια διάταξη, καθώς η ικανότητα επιβολής παραμένει ανεπαρκής. Ο Οργανισμός Προστασίας του Ανταγωνισμού θα πρέπει να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για νέες προσλήψεις και για την ανάπτυξη σχετικών ικανοτήτων. Το κοινοβούλιο του Μαυροβουνίου, κατόπιν σύστασης του APC, ενέκρινε προσωρινό πλαίσιο για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης με σκοπό τη στήριξη της οικονομίας λόγω της έξαρσης της νόσου COVID-19, το οποίο ευθυγραμμίζεται με εκείνο της ΕΕ. Έχουν συσταθεί τόσο γενικά όσο και ειδικά μητρώα κρατικών ενισχύσεων για τις ενισχύσεις *de minimis* και τα μέτρα για την αντιμετώπιση της νόσου COVID-19, με αποτέλεσμα την αύξηση της διαφάνειας. Το Μαυροβούνιο πρέπει να διασφαλίσει ότι οι χορηγούμενες αρχές ζητούν από την αρχή κρατικών ενισχύσεων να εγκρίνει την πιθανή κρατική ενίσχυση πριν από τη χορήγησή της. Στις περιπτώσεις που χορηγήθηκε κρατική ενίσχυση χωρίς την εν λόγω προηγούμενη έγκριση, ο APC προέβη μεταγενέστερα στην εξέταση της ενίσχυσης, αξιολογώντας τη συμβατότητά της. Εξέδωσε τρεις αρνητικές γνώμες σχετικά με ενισχύσεις προς την Montenegro Airlines, οι οποίες έλαβαν τέλος τον Δεκέμβριο του 2020, και κατέδειξε βελτιωμένες επιδόσεις. Το Μαυροβούνιο πρέπει να εξασφαλίσει ότι ο APC έχει πρόσβαση σε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την εφαρμογή του κεκτημένου στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει μεγάλα έργα που αναλαμβάνονται σε συνεργασία με τρίτες χώρες, όπως ο αυτοκινητόδρομος Bar-Boljare, τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται με τις διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

Όσον αφορά τις **χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες**, η ΕΕ αναγνωρίζει το έργο που έχει ήδη επιτελεστεί όσον αφορά την ευθυγράμμιση, αλλά σημειώνει ότι απαιτούνται περαιτέρω ουσιαστικές προσπάθειες για την ευθυγράμμιση με το ισχύον κεκτημένο στον τομέα αυτό και την εφαρμογή του. Χαιρετίζει την ολοκλήρωση της ανεξάρτητης αξιολόγησης της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού στο τραπεζικό σύστημα και σημειώνει ότι το τραπεζικό σύστημα στη χώρα παραμένει σταθερό.

Στον τομέα της **κοινωνίας της πληροφορίας και των μέσων ενημέρωσης** σημειώθηκε πρόοδος, ιδίως όσον αφορά τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες και τις τεχνολογίες των πληροφοριών, μεταξύ άλλων με στόχο ένα μελλοντικό δίκτυο 5G και περαιτέρω μείωση των τελών περιαγωγής στην περιοχή από την 1η Ιουλίου 2021. Εγκρίθηκε νέο στρατηγικό πλαίσιο για τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Το Μαυροβούνιο πρέπει να ενισχύσει τη διοικητική του ικανότητα για την επιβολή του κεκτημένου της ΕΕ, να ολοκληρώσει τη νομοθετική ευθυγράμμιση, ιδίως όσον αφορά τα οπτικοακουστικά μέσα, να διασφαλίσει την επιχειρησιακή ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών των μέσων ενημέρωσης και του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα, και να σημειώσει πρόοδο όσον αφορά τη χορήγηση εξουσιών επιβολής κυρώσεων στη ρυθμιστική αρχή των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης. Θα πρέπει να διασφαλιστεί η συνοχή του νομοθετικού πλαισίου για τα μέσα ενημέρωσης, και η νομοθετική διαδικασία να διεξάγεται χωρίς αποκλεισμούς και με διαφάνεια, σε διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει να εφαρμόζει το σχέδιο δράσης του για την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο στον τομέα της **γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης**, καθώς και για την εφαρμογή και την επιβολή του, και να εγκρίνει νέα στρατηγική για την επόμενη περίοδο, στην οποία θα ενσωματώνονται τα στοιχεία του πυλώνα της πράσινης ατζέντας για τα βιώσιμα συστήματα τροφίμων. Το Μαυροβούνιο σημείωσε πρόοδο στην εφαρμογή του προενταξιακού προγράμματος της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη (IPARD II), μέσω περαιτέρω προσκλήσεων υποβολής προτάσεων για μέτρα IPARD και μέσω της ανάθεσης της εκτέλεσης των σχετικών κονδυλίων, και θα πρέπει να βελτιώσει την αξιοποίηση των κονδυλίων αυτών. Η ΕΕ θα συνεχίσει να παρέχει χρηματοδοτική βοήθεια και εμπειρογνωμοσύνη στο πλαίσιο του IPARD III.

Η ΕΕ σημειώνει τη συνεχιζόμενη ικανοποιητική πρόοδο στην **πολιτική για την ασφάλεια των τροφίμων και στην κτηνιατρική και φυτοϋγειονομική πολιτική**. Η αναθεωρημένη στρατηγική για την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ και την εφαρμογή του υλοποιήθηκε σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα. Συνεχίστηκε η εφαρμογή των εθνικών προγραμμάτων για τη βελτίωση της ποιότητας του νοπού γάλακτος και για την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων μεταποίησης τροφίμων σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΕ, με αποτέλεσμα να συμμορφώνεται πλέον με τα πρότυπα αυτά πάνω από το 50 % των εγκαταστάσεων τροφίμων. Οι εμβολιασμοί ολοκληρώθηκαν με επιτυχία, συμβάλλοντας έτσι στην εξάλειψη του καταρροϊκού πυρετού του προβάτου και της λύσσας στην περιοχή και στην ΕΕ.

Στον τομέα της **αλιείας**, η ΕΕ σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο συνέχισε να εφαρμόζει το σχέδιο δράσης του για την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ, την εφαρμογή και την επιβολή του, και προτρέπει το Μαυροβούνιο να ολοκληρώσει την εκπόνηση της νέας στρατηγικής για την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια και του σχετικού σχεδίου δράσης. Σε εκκρεμότητα βρίσκεται η έγκριση σημαντικής νομοθεσίας-πλαισίου από το κοινοβούλιο. Συνεχίστηκαν οι δραστηριότητες επιθεώρησης και ελέγχου, με στόχο, μεταξύ άλλων, την εξάλειψη κάθε μορφής παράνομης αλιείας. Τέθηκε σε πλήρη λειτουργία ένα νέο υπερσύγχρονο σκάφος επιθεώρησης. Το Μαυροβούνιο εξακολούθησε να ασκεί ενεργό ρόλο σε διεθνές επίπεδο, όπως στη Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο (ΓΕΑΜ) και στην εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ για την περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου (EUSAIR).

Στον τομέα των **μεταφορών**, η ΕΕ εκφράζει τη δυσaráσκειά της για την έλλειψη προόδου και για το γεγονός ότι εξακολουθούν να εκκρεμούν βασικές μεταρρυθμίσεις. Αυτό αφορά, μεταξύ άλλων, τις προσπάθειες για τη δημιουργία ανεξάρτητης ρυθμιστικής αρχής και αρχής ασφάλειας στον σιδηροδρομικό τομέα και τη συμμετοχή ως πλήρες μέλος στο Μνημόνιο Συνεννόησης του Παρισιού για τον έλεγχο των πλοίων από το κράτος του λιμένα.

Όσον αφορά την **ενέργεια**, η ΕΕ σημειώνει ότι, παρά τη συνολική πρόοδο που έχει επιτευχθεί μέχρι στιγμής, οι μεταρρυθμίσεις έχουν καθυστερήσει τα τελευταία χρόνια και εκκρεμούν πολλές νομικές πρωτοβουλίες. Ορισμένες από τις προτάσεις που εκκρεμούν χρονολογούνται από το 2015, όπως η θέσπιση νόμου για την ασφάλεια του εφοδιασμού με πετρελαϊκά προϊόντα και για τη σύσταση του φορέα διατήρησης αποθεμάτων για τα υποχρεωτικά αποθέματα πετρελαίου, που συνιστούν βασικές νομοθετικές πράξεις με βάση το τρέχον οικονομικό πλαίσιο. Η πρόοδος στον τομέα αυτό εξαρτάται από την έκδοση και την εφαρμογή αυτών και άλλων εκκρεμών νομικών πράξεων. Επιπλέον, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη λήψη σημαντικών αποφάσεων, όπως αυτών που αφορούν τα σχέδια για τη μελλοντική σταδιακή κατάργηση του θερμοηλεκτρικού σταθμού στην Pljevlja.

Όσον αφορά τη **φορολογία**, η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για την ουσιαστική πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της σύμβασης-πλαισίου του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για τον έλεγχο του καπνού όσον αφορά τη σήμανση των προϊόντων καπνού και των αλκοολούχων ποτών με σφραγίδα ειδικού φόρου κατανάλωσης. Ωστόσο, σημειώνει την περιορισμένη εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που επισημάνθηκαν από την ανάλυση του διαγνωστικού εργαλείου αξιολόγησης της φορολογικής διοίκησης. Η ΕΕ προτρέπει επίσης το Μαυροβούνιο να προχωρήσει περαιτέρω στην άρση των απαλλαγών από ΦΠΑ και άλλους φόρους που δεν είναι ευθυγραμμισμένες με το κεκτημένο της ΕΕ, καθώς και να αναπτύξει περαιτέρω τις ικανότητες των φορολογικών και τελωνειακών αρχών, και να αποτρέψει την εκροή ειδικευμένου και εκπαιδευμένου προσωπικού.

Όσον αφορά τα **τελωνεία**, η ΕΕ προτρέπει το Μαυροβούνιο να ολοκληρώσει τις προετοιμασίες για την προσχώρησή του στη σύμβαση περί κοινού καθεστώτος διαμετακόμισης, θεσπίζοντας ένα συμβατό με την ΕΕ μηχανογραφημένο σύστημα διαμετακόμισης. Καλεί επίσης το Μαυροβούνιο να παρακολουθεί προσεκτικά τον αντίκτυπο της αναδιοργάνωσης των τελωνειακών αρχών στα χρονοδιαγράμματα των εν εξελίξει προγραμμάτων για τα τελωνεία και της ανάπτυξης ικανοτήτων στον τομέα αυτό. Πρέπει να αποφευχθούν περαιτέρω καθυστερήσεις. Εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις όσον αφορά τη μείωση του παράνομου εμπορίου καπνού μέσω της ελεύθερης ζώνης του λιμένα του Bar. Η απόφαση του 2021 για την απαγόρευση της αποθήκευσης προϊόντων καπνού στην ελεύθερη ζώνη αποτελεί βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά δεν επαρκεί από μόνη της. Για παράδειγμα, οι υφιστάμενες ρυθμίσεις διαμετακόμισης για τα προϊόντα καπνού εξακολουθούν να αποτελούν σημαντική πρόκληση. Η ΕΕ χαιρετίζει τις συνεχείς προσπάθειες του Μαυροβουνίου να αναπτύξει διεθνή συνεργασία στον τομέα αυτό.

Στον τομέα των **στατιστικών**, η ΕΕ σημειώνει ότι συνεχίστηκαν οι εργασίες για την εναρμόνιση της στατιστικής μεθοδολογίας με τα πρότυπα της ΕΕ και την αύξηση της διαβίβασης στοιχείων στη Eurostat, αλλά σημειώνει την έλλειψη διαβίβασης ορισμένων βασικών συνόλων δεδομένων για τα δημόσια οικονομικά. Σε αυτόν τον τομέα, αλλά και γενικότερα, η συνεργασία μεταξύ των κύριων φορέων παραγωγής στατιστικών αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχή ευθυγράμμιση του Μαυροβουνίου με το κεκτημένο της ΕΕ. Η ΕΕ σημειώνει επίσης ότι δεν έχουν αντιμετωπιστεί ακόμα η ανεπάρκεια των οικονομικών και των ανθρώπινων πόρων της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαυροβουνίου (Monstat) και η έλλειψη εμπειρογνωμοσύνης σε ορισμένους τομείς. Ως εκ τούτου, η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να ενισχύσει τους ανθρώπινους και τους οικονομικούς πόρους της Monstat και να ευθυγραμμιστεί περαιτέρω με το ευρωπαϊκό σύστημα λογαριασμών (ΕΣΛ) 2010, μεταξύ άλλων με την παροχή στοιχείων σχετικά με τις στατιστικές για τα δημόσια οικονομικά και τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Η ΕΕ τονίζει τη σημασία του σεβασμού της επαγγελματικής ανεξαρτησίας της Monstat και υπενθυμίζει τη δέσμευση του Μαυροβουνίου για απουσία πολιτικών παρεμβάσεων στις επίσημες στατιστικές. Η ΕΕ υπογραμμίζει ότι το Μαυροβούνιο πρέπει να οργανώσει την εθνική απογραφή πληθυσμού και κατοικιών σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις συστάσεις της ΕΕ.

Η ΕΕ σημειώνει ότι η πανδημία εξακολουθεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας. Στον τομέα της **κοινωνικής πολιτικής και της απασχόλησης**, η ΕΕ προτρέπει το Μαυροβούνιο να εφαρμόσει αποτελεσματικά το εργατικό δίκαιο και να ευθυγραμμιστεί περαιτέρω με το κεκτημένο, ιδίως όσον αφορά την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η ΕΕ χαιρετίζει τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί μέχρι σήμερα για την εισαγωγή του προγράμματος εγγυήσεων για τη νεολαία στο Μαυροβούνιο και ενθαρρύνει όποιες περαιτέρω προσπάθειες για την υλοποίησή του.

Εξακολουθούν να αποτελούν προτεραιότητα οι τεκμηριωμένες, καλοσχεδιασμένες ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, ιδίως εκείνες που εστιάζουν στις γυναίκες, τη νεολαία, τα άτομα με αναπηρία, τις μειονότητες και τα ευάλωτα άτομα που πλήττονται από την πανδημία, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά και των Αιγυπτίων. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής προστασίας, ώστε να διασφαλιστεί ότι εστιάζει στα πλέον ευάλωτα άτομα και ότι τα προστατεύει, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις ιδιότητες ενεργοποίησης της αγοράς εργασίας που διαθέτει το σύστημα κοινωνικής προστασίας, και ώστε να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της αποϊδρυματοποίησης.

Όσον αφορά την **επιστήμη και την έρευνα**, η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει να αξιοποιεί τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη», ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ της βιομηχανίας και του δημόσιου τομέα έρευνας. Η ΕΕ επαναλαμβάνει τη σημασία των προσπαθειών για αύξηση των επενδύσεων στην έρευνα (με ιδιαίτερη έμφαση στην αύξηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα), με παράλληλη βελτίωση της συλλογής στατιστικών στοιχείων για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να εξασφαλίσει ότι η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης θα αρχίσει να διαδραματίζει πιο ενεργό ρόλο με στόχο τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης σε ολόκληρη τη χώρα.

Η ΕΕ σημειώνει ότι η πανδημία COVID-19 είχε σοβαρές συνέπειες στον τομέα της **εκπαίδευσης**, η αντίδραση του οποίου επικεντρώθηκε στη διατήρηση της συνέχειας μέσω της εξ αποστάσεως μάθησης, και παροτρύνει το Μαυροβούνιο να συνεχίσει τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες σε όλα τα επίπεδα και να ενισχύσει την τομεακή διακυβέρνηση με στόχο την παροχή αποτελεσματικότερων υπηρεσιών εκπαίδευσης. Η ΕΕ τονίζει ότι τα μεταρρυθμιστικά μέτρα πρέπει επίσης να συνοδεύονται από ένα λειτουργικό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης. Σε συνδυασμό με τη μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών και ως μέσο για την κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας, η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για τη συνεχή πρακτική κατάρτιση σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την αυξημένη συμμετοχή φοιτητών και εργοδοτών στο διττό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ΕΕΚ. Η ΕΕ ενθαρρύνει περαιτέρω πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των βασικών και εγκάρσιων δεξιοτήτων εξασφαλισμένης ποιότητας, της επιχειρηματικότητας και του επαγγελματικού προσανατολισμού, και τονίζει εκ νέου πόσο σημαντική είναι η κατάρτιση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών για τη συμβολή στην επίτευξη εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Η ΕΕ υπενθυμίζει την ανάγκη ενίσχυσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας και της ποιότητάς τους, καθώς και τη σημασία της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης για όλα τα κορίτσια και τα αγόρια. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να προωθήσει τις αξίες της ΕΕ σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό του σύστημα, ιδίως τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα των φύλων.

Η ΕΕ σημειώνει ότι το Μαυροβούνιο έχει επιτύχει έναν ορισμένο βαθμό προετοιμασίας στον τομέα **του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής**. Περιορισμένη ήταν η πρόοδος όσον αφορά την περαιτέρω ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ για την προστασία της φύσης ή την ανάπτυξη του εθνικού σχεδίου για την ενέργεια και το κλίμα σύμφωνα με τις συστάσεις της Ενεργειακής Κοινότητας. Αναγκαία παραμένει η επείγουσα αντιμετώπιση της έλλειψης διοικητικής ικανότητας και οικονομικών πόρων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο και του ανεπαρκούς διοργανικού συντονισμού. Η ΕΕ ενθαρρύνει το Μαυροβούνιο να επισπεύσει την πρόοδο, ιδίως σε τομείς όπως το νερό, τα απόβλητα, η φύση και η κλιματική αλλαγή. Κατά τα επόμενα έτη, το Μαυροβούνιο θα πρέπει να θέσει υψηλότερες φιλοδοξίες με στόχο την πράσινη μετάβαση, να διασφαλίσει την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και να ενσωματώνει συστηματικά τη διάσταση του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής σε άλλους τομείς, συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού και της ενέργειας.

Σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά την προστασία του οικοτόπου πτηνών Ulcinj Salina, δυνητικής περιοχής Natura 2000, στον οποίο χορηγήθηκε καθεστώς διεθνούς σημασίας το 2019 και του οποίου το καθεστώς κρατικής ιδιοκτησίας αποσαφηνίστηκε τον Ιούλιο του 2021, ενώ ασκείται βιώσιμη διαχείριση σε συνεργασία με τη Γερμανία. Η ΕΕ υπογραμμίζει την ανάγκη να διατηρηθούν και να βελτιωθούν οι προστατευόμενες περιοχές και οι δυνητικές περιοχές Natura 2000, ιδίως η λίμνη Skadar και ο ποταμός Tara, που έχουν πληγεί από την κατασκευή του αυτοκινητόδρομου Bar-Boljare. Η στρατιωτική εκπαίδευση στο όρος Sinjajevina, τμήμα του αποθέματος βιόσφαιρας της UNESCO στον ποταμό Tara, διακόπηκε. Το 2021 οι περιοχές Platomuni, Katič και Stari Ulcinj ανακηρύχθηκαν οι πρώτες προστατευόμενες θαλάσσιες περιοχές στο Μαυροβούνιο. Η ΕΕ τονίζει ότι τα θαλάσσια είδη πρέπει να προστατεύονται, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια σεισμικών ερευνών για την αναζήτηση πετρελαίου και φυσικού αερίου. Σημειώθηκε πρόοδος στον τομέα της διαχείρισης των βιομηχανικών αποβλήτων (αποκατάσταση χώρων υγειονομικής ταφής). Η ΕΕ σημειώνει ότι η Ενεργειακή Κοινότητα κίνησε διαδικασία κατά του Μαυροβουνίου, καθώς η μονάδα παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα στην Pljevlja εξακολουθεί να λειτουργεί παρά το γεγονός ότι υπερέβη τον επιτρεπόμενο αριθμό ωρών λειτουργίας σύμφωνα με το κεκτημένο της ΕΕ.

Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να διασφαλίσει τη συνοχή μεταξύ της εθνικής στρατηγικής για την κλιματική αλλαγή και του πλαισίου πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια με ορίζοντα το 2030. Σε συνέχεια της έγκρισης του νόμου-πλαισίου για την κλιματική αλλαγή το 2019 και της θέσπισης εθνικού συστήματος εμπορίας εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα το 2020, απαιτούνται ακόμη σημαντικές προσπάθειες για την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ, μεταξύ άλλων όσον αφορά το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ (ΣΕΔΕ) και τον κανονισμό περί επιμερισμού των προσπαθειών και τον μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων (MMR). Τον Ιούλιο του 2020 η κυβέρνηση ενέκρινε την τρίτη εθνική έκθεση για την κλιματική αλλαγή βάσει της σύμβασης-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, και τον Δεκέμβριο του 2021 την τρίτη διετή επικαιροποιημένη έκθεση για την κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με την έκθεση του Ιουνίου του 2021 για την κατάρτιση των επικαιροποιημένων εθνικά καθορισμένων συνεισφορών (ΕΚΣ) στο πλαίσιο της συμφωνίας του Παρισιού, προβλέπεται αύξηση μόνο 5 % σε σχέση με τον προηγούμενο στόχο μείωσης κατά 30 % των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030 και θα πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες. Η ΕΕ χαιρετίζει την έγκριση εθνικού σχεδίου προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή το 2021 και προσβλέπει στην αποτελεσματική εφαρμογή του.

Σε ό,τι αφορά την **προστασία των καταναλωτών και της υγείας**, η ΕΕ σημειώνει την περιορισμένη πρόοδο του Μαυροβουνίου όσον αφορά τη νομοθετική ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ. Όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών, η ΕΕ υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω ευθυγράμμιση, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα των καταναλωτών, την καταναλωτική πίστη και τους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών. Το Μαυροβούνιο πρέπει επίσης να διασφαλίσει την περαιτέρω ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ για την προστασία της υγείας, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα των ασθενών στη διασυνοριακή υγειονομική περίθαλψη και τις ουσίες ανθρώπινης προέλευσης. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να εφαρμόσει το κεκτημένο της ΕΕ σχετικά με την προστασία της υγείας και να εξασφαλίσει ότι διαθέτει τις αναγκαίες ικανότητες για την εφαρμογή αυτή, ιδίως όσον αφορά τον έλεγχο του καπνού.

Όσον αφορά τον **δημοσιονομικό έλεγχο**, η ΕΕ σημειώνει την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά τη βελτίωση των ικανοτήτων και των διαδικασιών του κρατικού ελεγκτικού οργάνου, καθώς και τον καθορισμό των βάσεων για αποτελεσματικότερη παρακολούθηση των συστάσεων ελέγχου και για πιο ανοικτή και διαφανή επικοινωνία με το κοινοβούλιο και το ευρύ κοινό. Η ΕΕ παροτρύνει το Μαυροβούνιο να θέσει σε λειτουργία την κεντρική υπηρεσία ελέγχου του προϋπολογισμού στο Υπουργείο Οικονομικών, να κατευθύνει και να ενισχύσει την εφαρμογή της λογοδοσίας των διευθυντικών στελεχών στη δημόσια διοίκηση και να ευθυγραμμιστεί περαιτέρω με το κεκτημένο της ΕΕ ως προς την καταπολέμηση της απάτης που αφορά τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης.

Προενταξιακή βοήθεια (ΜΠΒ)

Η ΕΕ ζητεί ακόμη στενότερη συνεργασία με τις εθνικές αρχές για τον προγραμματισμό και την εκτέλεση των κονδυλίων της ΕΕ, ιδίως στον τομέα των θεμελιωδών αρχών, όπως το κράτος δικαίου, και παράλληλα αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων τρόπων υλοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της παροχής δημοσιονομικής στήριξης και δημοσιονομικών εγγυήσεων ανά τομέα. Η ΕΕ υπογραμμίζει ότι θα παρασχεθεί βοήθεια για την επίτευξη των στρατηγικών προτεραιοτήτων που καθορίζονται στο πλαίσιο προγραμματισμού του Μέσου Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ ΙΙΙ) και στο οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο, σύμφωνα με τις επιδιώξεις της πολιτικής για τη διεύρυνση.

Η ΕΕ καλεί το Μαυροβούνιο να επιταχύνει την εκτέλεση όλων των κονδυλίων της ΕΕ, ιδίως των προγραμμάτων που έχουν ανατεθεί στο Μαυροβούνιο υπό καθεστώς έμμεσης διαχείρισης. Τα σχετικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση των ελλείψεων προσωπικού και των εναλλαγών προσωπικού, καθώς και την ενίσχυση της παρακολούθησης και του ελέγχου. Η ΕΕ τονίζει ότι, στο πλαίσιο του ΜΠΒ ΙΙΙ, η εκτέλεση των κονδυλίων της ΕΕ υπό καθεστώς έμμεσης διαχείρισης με τη δικαιούχο χώρα θα χρησιμοποιηθεί κυρίως ως εργαλείο προετοιμασίας για την αποτελεσματική διαχείριση των διαρθρωτικών ταμείων κατά την προσχώρηση. Προκειμένου να επιταχυνθεί η υλοποίηση του ΜΠΒ ΙΙΙ, η ΕΕ υπενθυμίζει ότι το Μαυροβούνιο πρέπει να δημιουργήσει σειρά σχετικών και ώριμων έργων στο πλαίσιο του ΜΠΒ ΙΙΙ, ιδίως έργων που αφορούν τις προτεραιότητες του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου. Η αδελφοποίηση και η συνεργασία με τα κράτη μέλη της ΕΕ παραμένει σημαντικό εργαλείο τεχνικής βοήθειας για την ενίσχυση της ικανότητας θέσπισης και εφαρμογής της νομοθεσίας της ΕΕ. Όσον αφορά τον προγραμματισμό των επενδύσεων, η ΕΕ υπενθυμίζει την προσφορά της να συνδράμει το Μαυροβούνιο και τονίζει ότι όλες οι κεφαλαιουχικές επενδύσεις θα πρέπει να τηρούν τα πρότυπα και τη νομοθεσία της ΕΕ, ανεξάρτητα από το είδος της επένδυσης ή την πηγή χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που υπόκεινται σε διακυβερνητικές συμφωνίες, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη δυνατή χρήση των δημόσιων πόρων. Η ΕΕ τονίζει τη σημασία του συντονισμού των χορηγών.

Το Μαυροβούνιο εξακολουθεί να επωφελείται από τη συμμετοχή του στα ακόλουθα ενωσιακά προγράμματα, με τη στήριξη του ΜΠΒ: Erasmus +, Δημιουργική Ευρώπη (σκέλη «Πολιτισμός» και «Μέσα Ενημέρωσης»), Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία, Ορίζων 2020, Τελωνεία 2020, Fiscalis 2020, Πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και τις ΜΜΕ (COSME). Το Μαυροβούνιο συμμετέχει επίσης με ίδια κεφάλαια στο πρόγραμμα «Δικαιοσύνη» της ΕΕ.

3.2. Διμερείς σχέσεις δυνάμει της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

Η ΕΕ επαναλαμβάνει ότι η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ), στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, παραμένει στο επίκεντρο της σχέσης ΕΕ-Μαυροβουνίου. Η ΕΕ εκφράζει ικανοποίηση για τις θετικές επιδόσεις του Μαυροβουνίου όσον αφορά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του δυνάμει της ΣΣΣ.

Σημείο 4. Ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις εξελίξεις στα Δυτικά Βαλκάνια

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Μαυροβούνιο θα ανταλλάξουν απόψεις σχετικά με τις εξελίξεις στα Δυτικά Βαλκάνια.
